

vůbec širšímu okruhu moravského malířství 17. století, v jehož výzkumu oprávněně spatřoval určitá desiderata umělecko-historického výzkumu na Moravě. Roku 2008 mu vydala olomoucká univerzita nevelkou, ale velmi příjemnou a čtivou knížku *Barokní malířství v Olomouci* a vzápětí nato vyšlo i *Malířství 17. století na Moravě*. Při těchto nových výzkumech narazil u kroměřížského arcibiskupa Antonína Breitenbachera na jméno dosud méně známého malíře jménem Bernard Bonaventura Velehradský a brzy zažil velkou radost, když s jeho jménem mohl spojit i několik obrazů, díky nimž mohl tohoto kvalitního malíře zřetelněji charakterizovat a připojit jej tak k družině pozoruhodných severomoravských umělců na počátku 18. století.

Jméno Milana Tognera bylo naposledy spojeno zcela přirozeně s recentní, rozsáhlou a klíčovou výstavou *Olomoucké baroko*. Byl s ní přitom dáván do souvislosti jako jeden z jejích hlavních inspirátorů a zcela logicky napsal i některé podstatné texty do obsáhlých katalogových monografií. Tehdy jsem se s Milanem setkal asi naposledy. Je zvláštní a pro mne do jisté

míry málo vysvětlitelné, že zatímco na naše první setkání si pamatuji mnohem přesněji, kdy jsem jej viděl naposledy, to už si neuvědomuji. Vzpomínám si přitom na několik našich rozhovorů, kratších (i miniaturních, kdy jsme se setkali na olomouckém nádraží – já jsem do Olomouce přijel na přednášku, on právě odjížděl do Prahy na jednání) či delších, ale časově je vlastně již nedokážu přesně zařadit. Je to, jako bychom oba při takových letmých kontaktech věřili, že naše setkání nejsou nějak ohraničené časem. Je to, jako bychom si říkali: „... ještě jsme všechno nedořekli, ale nevádí..., příště se setkáme a budeme v rozhovoru pokračovat..., možná bychom se mohli znovu setkat na nějakém dalším projektu...“. „Ale na to budu mít čas trochu později“, dodal jednou Milan Togner, „rád bych se ještě jednou vrátil k těm svým starším studiím na Slovensku. Jsou tam ještě další a nová zjištění...“. Jak jsem se dozvěděl od Jany Zapletalové, práci o nástěnných malbách na Spiši a Gemeru nakonec ještě stačil dokončit; vyjde však teprve později, žel již pouze posmrtně.

Jiří Kroupa

L'ultima lettera al professore

Před několika léty jsem po večerech překládala na jednu zkoušku dva Ciceronovy texty: *Cato Maior de Senectute* a *Laelius de Amicitia* a věděla jsem, že velikost a nadhled těchto dvou drobných textů mi jednou vrchovatě splatí lopotné úsilí o jejich porozumění. Snad by se více slušelo na tomto místě pojednat o moudrosti a nadhledu stáří. To jsou však vlastnosti bytostně spjaté se stavem profesorským, proto také do jisté míry samozřejmé, a tudíž je zde není třeba chválit. Čeho jsem si na profesoru Tognerovi tolik vážila, byla ona *amicitia*, kterou choval k nám mladým lidem; jistá forma přátelství, které se může rozvinout mezi nezkušeným mladým člověkem, plným energie a horlivosti, a starým profesorem, který se mu s trpělivým pochopením, laskavostí a nadhledem věnuje; a odměnou snad pokradmu a na oplátku načerpává trochu energie a úsměvu.

V posledních letech, kdy už profesora Tognera nezažívalo radostné břímě výuky, napřáhl vedle oddávání se vlastním badatelským „rozmarům“, pro okolí tak cenným, a práci pro olomouckou katedru všechnu svou vzácnou sílu a nezastavitelně se zrychlující čas dnešní doby ke svým studentům. Nevzpomenu si na naše první setkání. To poslední, v den úmrtí, neobyčejně bezstarostné a veselé, nezapomenu nikdy. Měla jsem to štěstí znát profesora Tognera až v jeho starším věku, kdy oplýval jak vědomostmi a poznáním, tak i časem – spojením to velmi vzácným u takových lidí. Tento profesor, kterého jsem znala, nacházel neskrývané potěšení ve sdílení radosti z práce a našich drobných úspěších, aniž by si kdy posteskl na vlastní trudné osudy; a měl by bezesporu

mnoho důvodů. Byl s námi studenty v příliš těsném kontaktu, než aby viděl jen kladné stránky dnešní doby. V důsledku všech ústrků minulého režimu po podpisu „jednoho papíru“ mu bylo na dlouhá léta znemožněno vykonávání milované práce. O předchozích povoláních univerzitního profesora jako topiče a angažmá v pozemních stavbách hovořival většinou jen mezi nejbližšími kolegy a přáteli, s úsměvnými vzpomínkami, bez záchvěvu hořkosti. Nezdálo se, že by něčeho litoval; zřejmě by podepsal i podruhé. S oblibou nazýval své mnoholeté působení na různých místech na Slovensku „vyhnáním do ráje“. Jen jednou si posteskl, že svá nejlepší léta se na Slovensku oddával „radovánkám života“, neboť neviděl světlo na konci komunistického tunelu, a téměř rezignoval na publikování (což bychom v případě jeho nespočetné bibliografie mohli nazvat spíše jen mírným zvolněním práce). Rád cestoval, zvláště do milé Itálie, a i když mu celý život nebylo v tomto ohledu přáno, vrchovatou měrou tak čínil do posledních týdnů svého života: za studiem staré kresby i obrazů, aby mohl lépe zakotvit své bádání a interpretovat umělecká díla svého zájmu v širším evropském kontextu. Jak jsem měla možnost jej poznat, byl člověk přímý, skromný, daleký všech intrik a malicherností, velkorysý. S úsměvnou povznesenou lhostejností a ledabylostí, sobě vlastními, pohrdal výsadami svého postavení, svými objevy, texty, zásluhami, ... a přesto mu chvála a úcta přece jen přinášela aspoň malé potěšení. Díky dobrým vztahům, které jej spojovaly s dalšími historiky umění bez rozlišení jejich původu a působnosti, nás vedl k navazování kontaktů s kolegy z Brna, Prahy, Budějovic, k pěstování vyváženého

vztahu mezi centrem a periferií, k doceňování námi často opomíjené a opovrhované uměleckohistorické práce na lokální úrovni, ale zároveň i potřebnému mezinárodnímu nadhledu. Snad budeme schopni alespoň pokulhávat v těchto stopách už samostatně. Nebyla jsem sama, kdo měl to štěstí a s kým nás poutalo krásné přátelství, nikdy nevyslovené, avšak nevěšně silné, radost z každodenních setkání, rozprav o umění, hudbě, kultuře i úplně všedních lidských starostech. Často přemýšlím, zda bylo cennější jeho vědění a zkušenosti, které nám po léta předával, anebo nadhled, velkorysost, láska k naší práci a vlídný otcovský úsměv, který nám dodával motivaci pokračovat v naší skromné práci. Rozuměl naší generaci a plně nás podporoval, jako bychom měli snad my dohnat všechno to, na co tomuto profesorovi už nezbýval čas.

Kdybych tvrdila, že mi není teskno při pomyšlení na ztrátu jednoho ze svých milých profesorů, lhala bych. Jak však moudře píše Laeliovými ústy Cicero o smrti Scipionově (a často si to čítám ve své slabosti stále znovu): „*trápit se vlastní nehodou nesvědčí o lásce k příteli, ale o lásce k sobě. Nihil mali accidisse Scipioni puto; mihi accidit, si quid accidit*“ (CIC. *Amic.* 10). Věřím, že můj milý profesor zemřel šťastný, *di colpo di grazia*, uprostřed své rozdělané práce, obklopen svými milými kolegy, svými studenty; přesně tak, jak si vždy přál a jak o tom často radostně mluvil.

Mezi Olomoucí a Prahou, březen – červen 2012

Jana Zapletalová

Bibliografie Milana Tognera 1966–2012

1966

Zakladatelé slovenského moderního umění, [kat. výst.], Kroměříž, Uměleckohistorické muzeum v Kroměříži, 1966.

1967

(et Václav Tomášek) *Pozdně gotické sochařství z moravských sbírek*, [kat. výst.], Kroměříž, Uměleckohistorické muzeum v Kroměříži, 1967.

Hanák – Pálka – Ludvík – Rochová, [kat. výst.], Kroměříž, Dům kultury v Kroměříži, 1967.

Umělci Rudolfa II. ve sbírkách Uměleckohistorického muzea v Kroměříži, *Věstník muzea X/21*, 1967, s. 125–136.

1968

Wspolczesne malarstwo wroclawskie – Současná malířská tvorba vratislavských umělců, [kat. výst.], Kroměříž, 1968, 8 s.

Tizian už zase v kůži, *Student* 25, 1968, č. 25, 19. 6., s. 9.

1969

Umění restaurátorské, [kat. výst.], Kroměříž, Uměleckohistorické muzeum v Kroměříži, 1969, 52 s.

Johann Elias Ridinger, [kat. výst.], Kroměříž, Uměleckohistorické muzeum v Kroměříži, 1969, 16 s.

Dva příspěvky ke studiu střeoevropského malířství ve sbírkách UHM v Kroměříži A. Mirou a C. A. Ruthart, in: *Sborník UHM v Kroměříži*, Series humanistica – 1969, s. 110–120.

1970

Barokní scenografie v díle L. O. Burnaciniho a G. Galli Bibieny, [kat. výst.], Kroměříž, Uměleckohistorické muzeum v Kroměříži, 1970, 16 s.

Ludvík Páleníček, O Švabinském, Kroměříž 1970, [rec.], *Věda a život* 12, 1970, s. CLXXXIV.

1971

Dvě kresby zámecké sbírky v Kroměříži, *Umění* XIX, 1971, s. 513–519.

1973

Václav Render – příspěvek k baroknímu sochařství v Olomouci, *Umění* XXI, 1973, s. 226–239.

Kaple Božího Těla v Olomouci, *Umění* XXI, 1973, s. 331–343.

1974

Sklo Jiřího Vosmíka, [kat. výst.], Krnov, Vlastivědný ústav v Bruntále, 1974, 8 s.

K vystoupení K. I. Deinzenhofera v Olomouci, *Umění* XXII, 1974, s. 286–290.

Eva Benesch (ed.), Otto Benesch – Collected Writings, Phaidon – London – New York 1970–1973, [rec.], *Umění* XXII, 1974, s. 368.

Dvě zahraniční restaurátorské výstavy, [rec.], *Památková péče* 2, 1974, s. 126–128.

1975

„*Et in Arcadia ego*“ Maxe Švabinského, *Umění* XXIII, 1975, s. 152–157.

Rytiny J. E. Ridingera v grafické sbírce zámku Hradce, *Časopis slezského muzea* XXIV, série B, 1975, s. 64–69.

Sklo Jiřího Vosmíka, *Umění a řemesla* 1975, č. 2, s. 6.

Sborník k počtě V. N. Lazareva Klasičeskoe iskusstvo zapa-